

and again try to ruin someone's established ways of life for some conceptual abstract ideas without taking into account nature and society.

Literature and other sources

1. Энергетическое строительство. № 23. – М.; Л.: Гос. энергет. изд-во, 1961. – 155 с.
2. Держархів Кіровоградської обл., ф. Р-6713, оп. 4, спр. 3, 150 арк.
3. Чигирик Н. В. З історії діяльності Тясминської експериментальної бази Інституту гідробіології Академії Наук УРСР [Рукопис] / Н. В. Чигирик // Національний історико-культурний заповідник «Чигирин».
4. Держархів Кіровоградської обл., ф. Р-6713, оп. 3, спр. 49, 1234 арк.
5. Фонди Світловодського краєзнавчого музею, Кіровоградська обл.

Володимир Байдич

ВИСТАВКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ НА ХМЕЛЬНИЧЧИНІ

Одним із напрямків формування історичної пам'яті є проведення виставкової діяльності. Саме виставка є засобом розкриття інформаційних ресурсів архіву, дієвим засобом впливу на формування історичної пам'яті. Однією із переваг виставки є можливість безпосереднього знайомства з документом. Виставка дозволяє наблизити документи з фонду до відвідувачів, візуально зацікавити та спонукати звертатися до представлених джерел та відкладенню в пам'яті людей певних історичних подій [1, с. 3–5].

Держархівом області заздалегідь планується та розробляється тематика виставок, де враховуються державні та професійні свята, знаменні та пам'ятні дати, значущі події місцевого рівня та ювілеї видатних особистостей краю, складаються тематико-експозиційні плани, що погоджуються науково-методичною радою архіву.

В архіві створена творча група, яка складається з випускників педагогічних вузів, істориків за фахом, серед яких – два кандидати наук. Основним завданням її є на основі архівних документів узагальнювати та готувати дослідження цілих пластів історії рідного краю та України, враховуючи наявний історичний досвід. Серед яскравих позитивних досягнень є підготовлена у лютому 2013 р. до 70-ї річниці визволення України від нацистських загарбників обласна пересувна історико-документальна фотовиставка «Хмельниччина в роки Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр.» [2]. За результатами наукових досліджень підготовлено 26 банерних стендів, які висвітлюють один із найскладніших етапів в нашій історії – події 1941–1945 рр. на території краю. Інформація розміщена на стендах, розкриває заходи щодо евакуації людських ресурсів, майна, худоби на Схід; ставлення

гітлерівців до освіти, культури; знищення нацистами цивільного населення та військовополонених; боротьбу населення проти гітлерівських загарбників; нищівну експлуатацію природних багатств краю; визволення області від фашистів тощо. На них представлені архівні документи, фотоматеріали краю тих часів, матеріали преси та ін. Головною метою організації і проведення виставки було висвітлення життя подолян під час окупації, боротьба проти ворога, свідчення про геноцид єврейського населення, ознайомлення сучасників з документами та світлинами, переданими з Німеччини онуками солдат Вермахту, які більше півстоліття були недоступні. Відповідно до графіку, затвердженого розпорядженням обласної державної адміністрації, виставка впродовж 14 місяців була представлена у всіх містах та районних центрах області, таким чином надаючи можливість ознайомитися з історичною тематикою жителям регіонів Хмельниччини [3, с. 12]. У кожному райцентрі на офіційній презентації виставки учні шкіл, жителі слухали і живих свідків тих подій.

За результатами наукових досліджень підготовлено ще одну постійно діючу виставку із 10 банерних стендів – «Остарбайтери – невільники не зі своєї волі», документи яких на основі архівних джерел висвітлюють політику та практичні дії нацистського окупаційного режиму стосовно насильницької мобілізації людських ресурсів краю, а також дискримінацію, пограбування, умови життя, примусову працю «остарбайтерів» з Хмельницької області у військовій промисловості та сільському господарстві рейху. Відкриття виставки відбулося 23 грудня 2014 р., де були присутні ветерани війни, колишні остарбайтери, ЗМІ. Вона стала першою чергою експозиції майбутнього музею про остарбайтерів Поділля.

В архіві приділяється увага й краєзнавчій історії Хмельниччини. У приміщенні установи експонується постійно діюча виставка – «Поділля – на рубежі століть» що представлена у вигляді 22 банерних стендів, де розміщено копії документів, фотоматеріалів та маловідомих факти з історії краю. Також діє фотовиставка «Мить історії – Хмельниччина у світлинах» де представлені зображення людей, будівель, ландшафтів, побуту на початку ХХ–ХХІ ст. Поряд розміщені дві стаціонарно-тематичні виставки. Одна з них – «Подарункові видання, написані на основі матеріалів архіву» – де представлено більше 50 історико-документальних та художньо-популярних книг, а також монографії авторів, портрети яких занесені до галереї «Провідні дослідники історії Хмельниччини».

Оскільки історію творять особистості, працівники архіву підготували виставкову стелу: «Хмельниччина – історія великого народу». На площі понад 20 м² експонуються світлини 44 видатних земляків, які досягли значних успіхів на регіональному, зарубіжному та загальнодержавному рівні; Хмельниччини на картах Подільської та Волинської губерній; визначних споруд оборонного та культурно-мистецького характеру краю. По матеріалах

цих виставок постійно проводяться екскурсії, лекції та тематичні уроки з учнівською молоддю, студентами Хмельниччини.

На жаль, 2014 р. увійшов в історію України низкою трагічних подій. Майдан, революція гідності, АТО – неоголошена війна на Сході України – змінили людей і державу. До вшанування пам'яті цих подій долучився й Держархів Хмельницької області. У березні 2014 р. відкрито стелу пам'яті Героям Небесної сотні. В жовтні – постійно діючу виставку, приурочену подіям військового конфлікту на Сході України. Вона складається із 3 блоків: «В боротьбі за незалежність»; «Україна більше за життя», на якій розміщено світлини Героїв, які відійшли у вічність, короткі біографічні довідки про них; «Неоголошена війна» де представлено вцілілі військові і особисті речі, привезені волонтерами із зони бойових днів, фото військових і добровольців, газетні публікації [4]. Також функціонує стаціонарна виставка «Історія архівної справи на Хмельниччині».

На виставках в установі експонуються оригінали документів, а за її межами – копії з різноманітної тематики. Експоновані на виставках документи формуються за принципами: по розділах або за хронологією подій. На одній виставці, в залежності від хронологічного періоду, може представлятися від 20 до 80 архівних, книжкових джерел та періодичних видань. Архівні документи експонуються на спеціальному виставковому обладнанні. При огляді виставок завжди надається коментар спеціаліста, який розкриває зміст архівних документів. Це викликає неприхований інтерес до виставлених документів у відвідувачів різних поколінь, допомагає учнівській та студентській молоді долучитися до вивчення історії Поділля, в пам'яті відкладається історична інформація. Подальшого розвитку дістала нова форма виставкової діяльності – інтернет-виставки. Копії документів центральних та регіональних архівних установ України використовуються при організації тематичних виставок у Держархіві області. Працівники установи активно впроваджують у практику проведення виставок з нагоди презентацій книг, монографій, збірників документів. Тематика виставок відповідає плановим завданням: до Дня Перемоги, Дня вшанування жертв голодоморів і політичних репресій, по фондах особового походження, по історії рідного краю тощо. За останні 3 роки в Держархіві та за його межами було організовано 74 тематичних виставки.

Таким чином, на Хмельниччині досить потужним осередком із формування історичної пам'яті є Державний архів Хмельницької області, який стає і духовним центром. Ним підготовлено 7 постійно діючих виставок із актуальних проблем та документальні виставки з різної тематики. У перспективному плані виставкової діяльності архіву передбачено підготовку нових експозицій на основі документів з метою висвітлення історичних процесів минулого.

Список використаних джерел та літератури

1. Виставкова діяльність – інформаційне обличчя публічної бібліотеки : метод. поради / Комун. закл. «Черкаська обласна універсальна наукова бібліотека імені Тараса Шевченка» Черкас. обл. ради ; уклад. Т. Горда. – Черкаси, 2014. – 24 с.
2. Тараненко В. В області курсує документальна фотовиставка «Хмельниччина в роки Великої Вітчизняної війни (1941–1945 рр.)» [Електронний ресурс] / В. Тараненко // Незалежний громадський портал. – Режим доступу: <http://ngr-ua.info/2013/02/3649>. – Назва з екрана.
3. Кухар В. Невідомі сторінки історії. Хмельниччина в період окупації / В. Кухар // Проскурів. – 2013. – № 11. – С. 12.
4. Державний архів Хмельницької області. Рік 2014: день за днем // Архівіст. – 2014. – № 13. – С. 2.

Валентина Бездрабко

ДОКУМЕНТОЗНАВЧА ОСВІТА В УКРАЇНІ: КАМО ГРЯДЕШ?

Хрестоматійним фактом давно вже є визнання започаткування документознавства як навчальної спеціальності в стінах Московського державного історико-архівного інституту. Саме йому судилось стати в Радянському Союзі *першим місцем* становлення документознавства як навчального курсу, формування профільної спеціальності, започаткування факультету організаторів державного діловодства та відкриття профільної кафедри (1960-і рр.).

До 1990-х рр. документознавство як навчальна дисципліна пережило істотні трансформації і сутнісні зміни, які вплинули на фахову підготовку й урізноманітнили сприйняття та розуміння його змісту як науки. Це, по-перше, пов'язано з відчутним впливом на розвиток документознавства інформаційних, технічних наук (1960–1970-і рр.), а, по-друге, книгознавства, бібліотекознавства та суміжних дисциплін (1970–1980-і рр.). Як наслідок, у документознавство органічно, а чи штучно вписуються відмінності або іншості, спричинені міждисциплінарним впливом. Поява документознавства як курсу в навчальних планах радянських вишів сфери культури чи документознавчої спеціальності в технічних вищих навчальних закладах виглядає радше логічним продовженням зрушень, спричинених умовами побутування науки.

В Україні навчальна спеціальність «Документознавство та інформаційна діяльність» започаткована в середині 1990-х рр. До цього часу для вищої школи України характерна відсутність практики підготовки фахівців із документознавства та інформаційної діяльності. Спочатку провідними навчальними установами, що відзначилися започаткуванням